

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

Af *Vilb. Hansen*

Skuderløse som by skulle jo, efter hvad historieforskerne mener, være meget gammel. Den ligger ret højt, og dens jorder er mod sydøst, syd og vest omgivet af store engstrækninger, hvorved dens område mod vest kommer til at ligne en halvø. Af disse store engstrækninger hører meget til Skuderløse. Susåen går igennem dette engdrag (en tidligere fjordarm). Syd og vest for åen hører engene til de tre store gårde: Gisselfeld, Holmegård og Broksø.

Byen bestod oprindelig af 20 gårde og en del huse, men tre gårde er engang i tidens løb nedlagt. Jorden til de to er lagt ind under Broksø, og en under Konradsfeld. Jorden, der hørte til gårdene i Skuderløse, var god lerjord; dog havde et par gårde en del sandmuldet jord. Desuden hørte der til hver gård ca. 25 tdr. land eng og mose. Hver gårds tilliggende var således: Hovedloddet ca. 52 tdr. land — eng og mose 24 tdr. land, samt en udlod i Indelukket på 14 tdr., ialt ca. 90 tdr. land. Dog havde et par gårde mere eng og kom op på 130 tdr. land.

Alle gårdene var fæstegårde under Broksø, indtil de i tiden fra 1865 til ca. 1875 blev solgt fra som arvefæste (selveje). De 14 tdr. land i Indelukket er for alle gårdenes vedkommende senere solgt fra.

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

Susåens løb gennem engdraget forårsagede næsten hver vinter oversvømmelse, da åen dengang ikke magtede de store vandmængder, der kom fra de tilstødende grøfter og bække; og fra disse tilløb var der i vandet meget mudder, hvori der var en del gødningsstoffer, der ved vandets oversvømmelse af engene gav stor græsvækst. Der høstede store afgrøder af hø, og der kunne på en gård godt blive op til 60—70 læs hø af ager og eng, hvilket var et godt plus til vinterfodringen.

I den forbindelse blev sommeren 1897 husket meget længe. Som følge af den regnfulde forsommer gav høhøsten meget store mængder, fra 100 og op til 110 læs hø på hver gård. Det var meget besværligt at få det bjerget; således måtte man binde sække om hovene på hestene, for at de ikke skulle træde igennem engbunden under arbejdet med at køre høet derfra.

I årene 1919—20—21 blev åen uddybet og reguleret, så den nu kunne tage vandet hurtigere, hvorved de store oversvømmelser blev sjældnere. Engene kunne drænes, pløjes, kultiveres og besås med kulturgræs, der var af meget større værdi end det tidligere naturgræs.

Foruden gårdene var der i byen ikke så få huse. Ifølge en optælling fra 1962 er der fra den ældre tid en 25 stk., hvoraf flere oprindelig var stuelænger til gårde. Foruden disse er der en halv snes stykker af nyere dato. Disse huse var i den ældre tid beboet af husmænd, der dels arbejdede på gårdene, dels på moserne (tørvemoserne) og i skovene. Endvidere boede der en del håndværkere i byen. Der var rigeligt med arbejdskraft; og hvorfra fik disse mennesker til livets ophold? Ja, som oven for nævnt på gårdene, men daglønnen var sidst i 1800-tallet og i begyndelsen af dette århundrede, meget lille, den kunne de dårligt leve af. Det hjalp noget, at næsten

Vilb. Hansen

alle havde en eller to køer, som de fik græsning til på gårdene om sommeren, og hø og halm til vinterfodring. Dertil et par tønder korn til opfodning af en gris til egen husholdning.

Der var dog alligevel mange gange trangt i sådant et lille hjem, hvis der var en del børn, og det kunne ikke undgås, at flere pådrog sig en del gæld om vinteren.

Skuderløse var imidlertid heldigt stillet med moserne. Ved sommerens tørvegravning havde disse mennesker mulighed for at tjene, så de kunne få deres gæld betalt. Tørvegravningen var på akkord, og der arbejdede mand og kone sammen og kunne regne med dobbelt fortjeneste.

For de husmænd, der ikke var beskæftiget på gårdene, var skovene et godt aktiv. Der kunne der også tjenes en ret god dagløn i vintertiden. Men arbejdet både i moserne og skovene var jo alligevel strengt arbejde, når der skulle tjenes den store dagløn. Men hvor kunne man mærke deres glæde, når gælden var betalt, og der kunne blive noget tilovers til tøj og lignende.

Som nævnt havde hver gård en udlod i Indelukket på 14 tdr. land. Alle disse lodder blev ikke dyrket, men henlå som græsmark og blev brugt som græsgang for gårdenes får og heste. Hele arealet var indhegnet af risgærder. Her kom fårene ned tidligt om foråret med deres lam og blev der til sidst i september, hvor de blev taget hjem for at blive klippet, og lammene skulle sælges. Hestene blev ligeledes ført her ned og gik løse, men det var først lidt ind i maj måned, når det blev varmt nok til, at de kunne være ude om natten. Når de skulle bruges hjemme på gården, måtte drenge og karle tidligt om morgenen ned for at hente dem. Det var dog ikke altid så nemt at få fat på dem i et så stort areal, og det kunne godt blive op ad formiddagen, inden man nåede hjem med dem.

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

Alle disse udlodder er senere trasolgt gårdene og blevet bebygget. Det var i flere tilfælde børn fra gårdene, der ved deres giftermål fik en sådan parcel overdraget. En af de første, der fik en parcel overdraget var en søn fra Tuemosegård, Anders Hansen. Han fik den i 1856 og byggede på den samme år. Det varede ikke længe, før flere fulgte efter, og i løbet af en snes år var de fleste af lodderne bebygget. Det var ikke blide kår disse parcellister gik ind til. Jorden var sur og vandlidende, der skulle drænes, tilføres mergel, graves grøfter og meget mere.

Det kostede hårdt slid og stor sparsommelighed af både mand og hustru. Lidt penge skulle der jo bruges til køb af heste, køer, grise, redskaber m. v., og indtægterne var i begyndelse små. Der måtte findes en udvej til at tjene lidt penge. Og de fandt den. To eller tre gik sammen om en mælkerute; det gav daglig fortjeneste, og tørvemoserne kom også dem til hjælp, nogle kørte tørv fra glasværkets mose op til værket og andre skar tørv. Det gav de unge, raske folk penge til forbedring af ejendommens drift. De tog fat, sparede ikke på kræfterne, de var selvhjulpne, og efterhånden blev flere af ejendommene mønsterbrug.

Kun meget sjældent så man nogen af dem sælge deres ejendom, førend de ikke magtede bedriften på grund af alderen. Man hørte dem også sjældent klage over deres kår. De rettede deres daglige forbrug efter deres indtægt. Flere af disse beboere havde været på højskole, hvad der gav dem større horisont i livet. Der blev ialt i Indelukket 14 ejendomme (parceller).

Ved udskiftningen af gårdene blev der afsat jord til huslodder. Disse små lodder blev kun på $4\frac{1}{2}$ tdr. land plus 2 tdr. land eng. Jorden var ikke ret god, en del var sandjord og

Vilb. Hansen

noget var lav jord, som det altid har knebet med at få ordentligt afvandet. Der blev efterhånden bygget på dem alle, og det var Indsidere og husfolk, som de dengang kaldtes, der fik dem overdraget. Disse husfolk kunne jo ikke leve af, hvad en lille ejendom afkastede, men måtte gå på arbejde. Og der kom så igen tørvemosen til hjælp ved det tilskud i indtægten, som arbejdet med tørveskæring på glasværkets mose kunne give. De, der havde hest, kørte tørv, og nogle var sammen om at køre en mælkerute, andre skaffede sig forskelligt andet arbejde. På den måde tjente de til at supplere indtægten af den lille ejendom, og de satte en ære i at klare enhver sit.

— — —

Hvordan levedes så livet i Skuderløse den gang, i slutningen af forrige århundrede? Det levedes enkelt og nøjsomt med en lang arbejdsdag. Om sommeren fra 5 morgen til 7 aften, om vinteren fra 6 morgen til ved mørkets frembrud. Efter at aftensmaden var spist samlede alle, både børn, tjenestefolk og husbondsfolk i dagligstuen, hvor man beskæftigede sig med forskelligt, bl. a. læsning af dagens avis, læsning af en bog, undertiden lidt kortspil (uden penge). Disse vinteraftener var hyggelige og virkede til større sammenhold blandt alle i hjemmet.

For ungdommen var der ikke så megen adspredelse, og dog kom de unge alligevel sammen nogle gange i årets løb til ungdomsgilder, høstgilder, fastelavngilder og lign. Blandt de største begivenheder var forårsmarkedet i maj og septembermarkedet (i Næstved). Disse to markeder blev der set hen til med stor forventning af de unge, men også de ældre skulle med til disse markeder, og den dag kørte man sammen i den store fjedervogn med to heste forspændt; alle skulle med —

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

også husmanden og hans familie. Tilbage på gården den dag var kun den, der skulle passe kreaturerne.

Hvor vi børn dog glædede os til den udflugt, og hvor kunne vi tale sammen om det flere dage efter med kammeraterne i skolen, som også havde været til markedet.

Vintertiden kunne jo nok være lidt lang og ensformig, men der var da også på den årstid forskellige adspredelser, der kunne virke opløftende for sindet. Først og fremmest var der julen, der også den gang betragtedes som en af årets største højtider.

Julen i mit hjem en aften, som var præget af både alvor og glæde:

Når julemåltidet var tilende, gik både vi børn og karlene og pigerne hen til far og gav ham hånden for at sige tak for mad, noget vi ellers ikke brugte til hverdags, da sagde man tak fra pladsen, hvor man sad.

Mens juletræet blev pyntet, måtte vi børn ikke se på det; det foregik i en anden stue. Når dette var gjort, blev det båret ind i dagligstuen, lysene blev tændt, og så syntes vi, det var jul. Men det store øjeblik var jo, når gaverne blev fundet frem og delt ud.

En gammel skik var, at husmanden tog fri og gik til sit hjem juleaftensdag efter middag, men inden da havde han, som sin julegave, fået en stor, rund hvedekage, som han tog med til sit hjem. Det samme fik både tjenestedrengen, andenkarlen og forkarlen, og de tog den med hjem dagen efter. Ingen måtte undvære mad i julen — alle skulle være glade. Julemorgen tog alle, som kunne det, til kirke.

Nej, det hele var vist ikke så ensformigt dengang. Det hele foregik blot hjemme i byen eller sognet; man kom ikke

Vilb. Hansen

så langt omkring. Senere på året kom jo så fastelavnsgilderne, hvor de unge rigtig morede sig . . .

Det åndelige og kulturelle liv i byen.

Det kulturelle liv begyndte meget tidligt i Skuderløse, hvad der skyldtes påvirkning fra højskolerne. Allerede i 1860'erne begyndte unge bondesønner fra byen at søge højskolerne. Min far var elev på Hindholm højskole, men også andre af de sjællandske højskoler blev i de år søgt af unge her fra byen, bl. a. Høng.

Når disse unge kom hjem fra skolerne, begyndte de at danne foreninger, således en sangforening, der ledes af læreren. Men også på flere andre områder kendtes højskolernes påvirkning, bl. a. gennem foredrag og lignende.

Efter at Testrup forsamlingshus var bygget, blev der oprettet en foredragsforening, støttet og ledet af mange af egnens folk. Men i den forbindelse må især nævnes lærer Krøjgaard, Aversi, og mejeribestyrer C. F. Olsen, Svalebæk. De ydede et stort arbejde for foreningens oprettelse, og C. F. Olsen var i mange år en energisk og dygtig formand. Foreningen havde gennem årene en meget stor tilslutning og stor betydning for egnens kulturelle liv, der bl. a. gav sig udslag i en rig udvikling af foreningslivet.

Skuderløse forsamlingshus er af nyere dato. Det byggedes i 1910. Det satte gang i foreningslivet her i byen: sangforening, gymnastikforening, foredrag og meget andet. — Nu havde næste generation været på højskoler, især Vallekilde, Frederiksborg, Haslev og mange andre. Og det kendtes på egnens liv.

De kirkelige retninger, den grundtvigske og Indre Mission, har haft stor betydning for det åndelige og kulturelle liv i

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

Teestrup sogn. Den grundtvigske retning var jo en påvirkning, de unge havde med fra højskolerne; den fik stor indflydelse på egnens liv, og her var det igen den enkelte, der førte bevægelsen frem. Især kan nævnes førstelærer Nielsen, Skuderløse (død 1897). Han var selv levende optaget af de grundtvigske tanker og evnede at påvirke andre.

Men Indre Mission fik også stor betydning — især for Skuderløse —, og blandt dem, der gik kraftigst ind for denne retning, var bager Hans Christensen, Skuderløse. Han blev senere missionær.

Disse to retninger stod ofte meget skarpt over for hinanden, og mangen en diskussion kunne undertiden slå ud i lys lue. Men dette til trods førte disse åndelige retninger til, at der i Teestrup sogn i mange år har været en meget stor kirkegang — og er der endnu den dag i dag. Og trods de stærke standpunkter så sejrede fornuften altid. Både da missionshuset og forsamlingshuset byggedes deltog hele befolkningen i støtten til bygningernes rejsning.

En mand, der fik en meget stor indflydelse, var lærer Halskov (lærer i Skuderløse fra 1898 til 1933). Han var i tidens løb formand for mange foreninger. Forsamlingshuset, hvis første formand han var, og af andre kan nævnes: formand for brugsforeningen, biblioteket og flere andre foreninger. Han gjorde meget for foredragsforeningen, var engageret i kirkeligt arbejde, medlem af menighedsrådet, en overgang dets formand. Tilskyndelsen til kirkens indre udsmykning skyldtes for en stor del lærer Halskov.

Skuderløse by ligger højt og i en meget smuk egn, omkranset, som den er, af de store, smukke bøgeskove tilhørende Gisselfeld, Broksø og Tybjerggård. Ja, byen ligger højt, og

Vilb. Hansen

der er god udsigt til omegnen. I klart vejr kan man tydeligt se Sct. Bendts kirkes tårn i Ringsted, og i vest og syd har man en smuk udsigt over det store engdrag med skoven i baggrunden. Og fra mit fødehjem, Højagergård, der ligger højt og frit, kunne man i stille sommeraftener høre kirkeklokkerne fra Teestrup, Herlufmagle, Toksværd og Braaby ringe solen ned . . .

Midt i det frodige agerland har man en stor sandbanke på 15 tdr. länd. Den var tidligere beklædt med lyng; et meget smukt syn, når den blomstrede. Men for ca. 30 år tilbage begyndte der at gro små ege op, og nu er snart hele bakken bevokset med lave ege i grupper. En idyllisk plet, hvor mange mennesker om sommeren tilbringer en søndag i fredelige og rolige omgivelser. — Bakken hedder Stoksbjerg.

Og så vil jeg slutte denne lille beretning om Skuderløse med et vers af Skuderløse-sangen, skrevet af lærer A. C. Nielsen, førstelærer i Skuderløse i mange år. Han var igangsætter af flere foreninger og ungdomsarbejde og formand for forsamlingshuset i mange år, og han forstod at sætte sig ind i befolkningens levevilkår og daglige vilkår:

Her er da den plet, der blev vor her på jord,
 med moser og agre og å!
 Den plet, hvor vi lever og virker og bor,
 til den må vi kærlighed få.
 Vi har al dens skønhed hver eneste dag,
 når blot vi det rigtigt kan se.
 Er sliddet dig tungt,
 det sindet gør ungt
 at standse og høre og se.

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

GÅRDENE I SKUDERLØSE
i tiden fra cirka 1805 til 1963
 (Fæstere og ejere)

Nr. 1. Skolelod.

Blev drevet af skolelæreren.

Nr. 2.

Tilhørte Teestrup kirke; jorden lå op til Bråby skel.

Nr. 3. Konradsfeld.

Jord fra en gård i Skuderløse, der engang blev solgt til Konradsfeld og lagt der under.

Nr. 4. Østergård.

Jacob Olsen, hans søn, Ole Jacobsen, og hans søn, Ole Olsen, fik den i arv 1872 og solgte den igen i 1892 til Hans Peter Nielsen, der døde 1905; hans enke solgte et års tid efter hans død til hans broder, Jacob Nielsen, og efter hans død blev gården overtaget af hans søn, Hans Nielsen, der stadig ejer gården.

Nr. 5. Søndergård.

Anders Mortensen, Morten Andersen, Niels Thomsen, Jens Larsen, og efter hans død den nuværende ejer, sønnen Frederik Larsen.

Nr. 6. Kærgård.

Herman Andersen, Peter Hermansen. Gården blev i 1871 af Broksø solgt til hans enke, Karen Marie Petersen, der i

Vilb. Hansen

18880 solgte den til deres søn, Anders Hermansen. Hans dåbsnavn var Anders Petersen, men han søgte om tilladelse til at bære familienavnet Hermansen; han fik denne tilladelse. Efter Anders Hermansens død bestyredes gården nogle år af en søn, Alfred Hermansen, som købte den 1919 og ejede den indtil 1962, da han solgte den til direktør Charles Kristensen, Fabrikken A/S, Skudersløse. Alfred Hermansen fik 330.000 kr. for gården. Bygningerne er gamle, og den ældste del af stuehuset er vist nok mindst 150 år gammel.

Nr. 7. Vestergård.

Anders Larsen, Lars Andersen, der i 1847 fik den i arv fra sin far (den gang fæste) og i 1872 købte den til arvefæste, og i 1880 skødede han den til sin søn, Jens Larsen. Efter Jens Larsens død blev gården overtaget af en svigersøn, Jens Bang, der efter gårdens brand i 1928 solgte den til Jens P. Jensen, som fik assurance udbetalt og byggede en ny gård ude på marken. J. P. Jensen har været sognefoged i godt 25 år, sognerådsformand i 20 år, og formand for brugsforeningen i mange år. J. P. Jensen solgte gården til sønnen i 1961, og samme søn, Richard Jensen, er den nuværende ejer.

Nr. 8. Højagergaard. En gammel slægtsgård.

1805 Lars Pedersen, Lars Pedersens enke, Lars Pedersens søn, Ole Larsen, født 1787, død 1. november 1837, 50 år gl., Hans Henrik Christensen, født 1803, død dec. 1854, hans søn, Hans Christian Hansen, født nov. 1847, død 1936, 88 år gl., hans søn, Svend Hansen, der var forpagter i nogle år, købte gården i 1947 af sin mor, Svend Hansen solgte gården i 1954 til Brdr. Christensens Fabrik A/S, som er nuværende ejer. Gården kostede i 1954 448.000; bygningerne er ældre.

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

Højagergård var i sin tid fæste under Broksø, og bortfæstedes i slutningen af det 18. århundrede til Lars Petersen, en meget dygtig og fremmelig mand, såvel i kommunalvirksomhed som hjemme i sin bedrift; endnu opbevares i gården en sølvmedaille, som blev ham tildelt for udmærket hesteavl. Han efterfulgtes af sønnen Ole Larsen, hvis enke senere ægtede Hans Henrik Christensen, som 1854 købte gården til arvefæste.

Nr. 9. Nørregård.

Denne gård har i over 200 år været i samme slægts eje. Den første ejer var Peder Olsen, der efterfulgtes af Ole Pedersen, hvis søn, Ole Olsen, overtog den i arv; Ole Olsen havde den i 2 år, og solgte den så 1887 til sin svoger (sognefoged) H. P. Frederiksen. H. P. Frederiksen blev sognefoged i en alder af 36 år; han afstod som en lidt ældre mand gården i forpagtning til en svigersøn, P. N. Petersen, der efter Frederiksens død købte gården. I 1962 afstod P. N. Petersen gården i forpagtning til sin søn, Orla Petersen. Nørregård er altså stadig i slægtens eje.

P. N. Petersen, der snart er 70 år, var som ung mand konsulent i husdyrbrug i flere år i Præstø amt, men dette hverv frasagde han efter at være blevet ejer af gården.

Nr. 10.

Dette er en gård, hvor der har været mange forskellige ejere. I 1805 var der en mand, der hed Jørgen Jensen, derefter nogle, man ikke har oplysning om; omkring 1890 købte Hans Kristian Hansen, Højagergård, gården, og ca. 3 år efter solgte han en parcel af gården til smedemester Povl Rasmussen, der byggede på den, og i 1908 købte han resten af gårdens jord,

Vilb. Hansen

så der nu var 27 tdr land til den. Som ældre mand solgte han gården til sin søn, Alfred Rasmussen, der i 1943 solgte den til Magnus Petersen, som er den nuværende ejer.

Nr. 11. Skovgård.

Den er også slægtsgård. Første ejer var Christen Christensen, derefter Lars Nielsen, som efterfulgtes af Lars Herman Petersen; han blev gift med Lars Nielsens enke. De efterfulgtes af deres plejedatter og hendes mand, Hans Nielsen, og senere overtog deres søn, Kristian Nielsen, gården, og han ejer den endnu.

Nr. 12a. Eskemosegård.

Hans Hansen Moenbo, Jens Hansen og hans svigersøn, Lars Olsen, og derefter hans søn, Johannes Olsen, der i 1917 solgte gården til Oluf Petersen, der igen i 1962 afstod den til sin søn, Herluf Petersen, som er den nuværende ejer.

Nr. 13a. Mellemskiftegård.

Niels Olsen, Niels Petersen, landstingsmand, han efterfulgtes af sin søn, Lars Nielsen, og derefter hans søn, Peter Nielsen, der i 1920 solgte gården til Peder Brandt Lassen, der igen i 1950 lod den gå i arv til sin søn, Povl Brandt Lassen, der er den nuværende ejer. P. Brandt Lassen og hustru var begge jyder og kom til Sjælland i 1905, hvor de havde købt en gård i Tune. Brandt Lassen var broder til forstander Brink Lassen, Tune.

Nr. 14a. Tvinggård.

Lars Andersen, Anders Larsen, Ole Olsen (han var søn af Ole Petersen, Nørregård), der blev gift med Anders Larsens

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

datter. Ole Olsen solgte gården til sin søn, Hjalmar Olsen, først i tyverne; han døde i 1929, og samme år døde Ole Olsen, og Hjalmar Olsens enke solgte i 1930 gården til J. P. Kristoffer (han kom fra Hårslev i Sydvestsjælland). J. P. Kristoffer solgte gården igen 1938 til Severinsen, som var købmandssøn fra Næstved, men havde lært landvæsen. Han solgte igen gården i 1946 til Thorkild Nielsen, der er den nuværende ejer. Thorkild Nielsen er søn af fhv. gdr. Jacob Nielsen, Østergård (se nr. 4).

Nr. 15 ar.

Hans Olsen (Ole Hansen og Jørgen Hansen), derefter Lars Kristian Larsen, som solgte gården til Wilhelm Kristiansen i 1918, der igen solgte den i 1940 til Thorkild Nielsen. Thorkild Nielsen solgte 1946 gården til Hans Andersen, som 1960 solgte til Knud Fisker, der er den nuværende ejer.

Nr. 16a. Svalebæksgård.

Svalebæksgård er en gammel slægtsgård. Den første ejer var Lars Olsen, derefter Ole Larsen, Peter Olsen (søn af Ole Larsen), som 1897 solgte til Ole Olsen (hans broders søn), der overdrog den i arv til sine to børn, Karen og Viggo Olsen, i 1953, som ejede den til 1962, og da solgte gården til Jordlovsudvalget, der solgte en del af jorden fra som tillægsjord til 3 naboejendomme, og derefter solgte hovedparcellen med bygninger til Hartvig Petersen, som er den nuværende ejer. Gårdens areal var oprindeligt 130 tdr. land, men cirka 1870 udstykkedes en parcel fra gården på 52 tdr. land til en anden af Ole Larsens sønner, Lars Olsen (Ole Olsens far). Ole Olsen var ejer af gården i 56 år. Svalebæksgårdens bygninger er meget gamle, men især stuehus og stald, som man ved er

Vilb. Hansen

opført 1804, altså omkring ved den tid, gården flyttedes ud på marken. Nu er gården gledet ud af slægtens eje.

Nr. 17 a. Lunggård.

Ole Larsen og derefter hans søn, Ole Olsen, der igen efterfulgtes af sin søn, der også hed Ole Olsen. Sidstnævnte Ole Olsen overtog gården i 1872 og ejede den til 1923, hvorefter den udgik af slægtens eje, da Ole Olsen var ugift, og gården blev da solgt til en ung mand fra Skuderløse Indelukke, Frederik Petersen. Han døde efter nogle få års forløb, og hans enke drev den så videre, men kun for nogle år, idet hun i 1935 solgte til Rasmus Boldvig. Boldvig havde en del år været inspektør på Rastrup, Herlufmagle sogn. Rasmus Boldvig er den nuværende ejer af Lunggård.

Nr. 18 a. Tuemosegård.

Chr. Hansen 1805, Hans Christensen 1834, Niels Hansen 1840, Ane Niels Hansen 1845, gårdmandsenke, og derefter deres søn, Kristian Nielsen, landstingsmand. Han solgte gården i 1913 til Knud Post, der var en søn af godsejer F. Post, Broksø. Han solgte igen gården i 1923 til Jørgen V. Birk (han var inspektør på Broksø), der 1946 solgte gården til sin søn, Knud Henrik Birk, som er den nuværende ejer.

Den 1. juli 1787 boede på gården:

Hans Assersen, 65 år, bonde og gårdbeboer.

Kirsten Christendatter, 54 år, hans hustru.

Christen Hansen, 22 år, ugift, deres søn.

Det bemærkes, at Hans Assersens fader, Asser Hansen, allerede 1724 nævnes som gårdens fæster. Dette sker i „lægsrull over det nationale infanteri udi Sælland, Møen, og Laaland 1724“. Her nævnes hele Skuderløse by som hørende

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

under Holmegård, hvis daværende ejer, gehejmerådinde Krabbe, også ejede Broksø.

Nr. 20 a. Kildemarksgård.

Niels Jørgensen, Mads Olsen, Povl Simonsen, der var en søn af Simon Jensen, Aversi; Povl Simonsen blev 92 år gl., født 1838, død i 1931. Han købte gården i 1870, og efter hans død ejede hans enke den i 4 år, hvorefter en søn, Jacob Simonsen, købte den af sine søskende i 1935. Han solgte den igen 1942 til Knud Egholm Møller (søn af proprietær Møller, Konradsfeld), der kun ejede den nogle få år, hvorefter han solgte den til Aage Eriksen, der døde en halv snes år efter, og hans enke solgte så gården til Svend Hansen i 1955, som er den nuværende ejer. Povl Simonsen var gift med Johanne Conradine Henriette Dystersick, født i Lippe Detmold 3. december 1852.

Nr. 21 a. Stoksbjerggård.

Povl Hansen, som efterfulgtes af sin svigersøn, Jens Larsen, der vistnok er den, der købte gården for livsfæste. Jens Larsen efterfulgtes af sin svigersøn, Niels Peter Nielsen, 1872, men fra 1881 tilhørte den Jens Lorentsens enke, og fra 1888 en Thomsen, hvorefter „Kreditforeningen“ 1895 overtog gården, og samme år solgte den til Frederik Hansen, der var født i Sdr. Bjerre 1859, og hans hustru, Bodil Larsen, var født samme steds 1861. Efter Frederik Hansens død i 1932 solgtes gården i 1933 til deres datter og svigersøn, Marie og Laurits Petersen. Laurits Petersen var fra Skelskøregnen, og han solgte gården i 1956 til proprietær Lund, der igen i 1960 solgte den til direktør K. Gottlieb, der er den nuværende ejer.

Vilb. Hansen

Den sidste af slægten, Niels Peter Nielsen, blev også kaldet Berliner-Nielsen, fordi han senere blev storeksporthør af kreaturer til Tyskland, og især til Berlin.

Nr. 19 og nr. 22.

Det er to gårde, der engang er blevet lagt ind under Broksø, og, som selvfølgelig, ligesom de andre gårde oprindelig lå i byen.

— — —

Foruden hovedlodden hørte der til alle gårdene megen eng og mose på følgende steder: Vest for byen, tørvemosen kaldet (Lungen), hver gård en part, Lange Parter, hver en, og Birkemosen, hver en, og hver part var på ca. 7 skp land, altså ca. 21 skp. land til hver gård. Det område brugtes kun til tørveskæring til brændsel.

I fortsættelse af dette område var en meget stor engstrækning, kaldet Tagesmose. Her havde hver gård to parter på ialt 10 tdr. land, fordelt på følgende måde: en af de forreste parter på $5\frac{1}{2}$ tdr. land, og en af de bageste på $4\frac{1}{2}$ tdr. land, og den praktiske side af sagen var, at de forreste parter ikke blev så meget oversvømmet af vand om vinteren, og altså gav mindre hø, i modsætning til de bageste parter, der nå nærmere ved Susåen og blev stærkt oversvømmet og gav meget hø, men ved denne ordning blev der to parter, der lå sammen, og de parter tilhørte Vestergård, matr.nr. 7 a.

I 1897, hvor forsommeren var ualmindelig våd, høstedes der på Højagergårds to parter 110 læs hø, og det var meget nær det samme for hver gård; men høet var af en meget ringe kvalitet på grund af det regnfulde vejr, og engbunden var så

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

fugtig og blød, at der måtte bindes sække under hestenes hove, da de ellers ville synke i.

Efter at høet var stakket, kom der så store regnmængder, at der stod 7—8 tommer vand over hele engdraget. Man måtte da køre med meget små læs, som midlertidig sattes i stakke på den faste grund, for senere at køres hjem til gårdene. Syd for byen var, og er, der endnu store arealer af eng, Skuderløse Enghave, og der havde gårdene også parter, men af lidt forskellig størrelse, fra 9 til 14 tdr. land til hver gård, og det blev også benyttet til høslet og, senere på året, til græsning for ungkreaturer.

Sydvest for byen var der et andet stort engareal, som blev kaldet *tuerne*; her havde hver gård et par tdr. land, der mest blev brugt til græsning for ungkreaturerne. Disse kreaturer, der dengang stod i tøjr, måtte drengene på gårdene ud at flytte om morgenen ved 5-tiden og så møde i skolen kl. 7.

Yderst i dette område var der fire engstykker, der tilhørte fire gårde; som navn havde dette engstykke det ejendommelige „Tjoklodden“, og ingen synes at vide noget om dette navns oprindelse. Jeg så forleden i et skøde, at en sagfører havde skrevet Tyrkelodden; men om det er rigtigt, vides ikke.

Et sagn fortæller, at dengang landmåleren var færdig med opmålingen, havde han fået dette stykke for meget, og han ordnede det praktisk ved, at lade en dreng fra hver af de fire gårde løbe et stykke af på en bestemt tid; den hurtigste dreng var fra Tuemosegård, nr. 18 a, der nåede ud om 6 tdr. land, derefter kom drengen fra Vestergård, nr. 7 a, der nåede ud om ca. 4 tdr. land, og så kom drengen fra Kærgård, nr. 6, der nåede ud om 2½ tdr. land, og til sidst drengen fra Højagergård, nr. 8, der var den dovneste og kun nåede ud om 2 tdr. land.

Vilh. Hansen

Disse store engdrag er nu for den største dels vedkommende kratskov, groet op af sig selv efter 1. Verdenskrig, hvor tørvejorden blev brugt til brændsel, men især efter 2. Verdenskrig blev Skuderløse tørvemose forarbejdet til formbrændsel, briketter o. l., og den er nu nærmest værdiløs.

Som nævnt under mindre ejendomme hørte der til hver gård en udlod på 13 à 14 tdr. land i Indelukket; disse udlodder var fælles græsgang for gårdens heste og får og var indhegnet med jordvolde og risgærde, der hvert år krævede en stor reparation. Her blev hestene af drenge redet ned til græsning hver aften om sommeren efter endt arbejde hjemme på gården.

Alle disse udlodder i Indelukket er for mange år siden solgt fra gårdene, og den første bebyggelse her skete omkring 1848—50.

DE MINDRE LANDEJENDOMME (*parcellisterne*)

På vejen fra Skuderløse by til Indelukket lå og ligger endnu to mindre ejendomme. Den første tilhørte Boel og Niels Engelbrehtsen. Der var 6 tdr. land ager og 2 tdr. land eng.

Den næste tilhørte Peter Nielsen og hans kone; til denne ejendom var der 4 tdr. land ager og 2 tdr. land eng.

På jord, der var udstykket fra Skovgård, lå 4 ejendomme.

Den første tilhørte Sofus Mørkeberg og hustru; areal 12 tdr. land ager og et par tdr. land eng.

Den anden tilhørte Katrine og Niels Andersen; areal: noget lignende den første gård (ca. 14 tdr. land og heraf en eng).

Den tredje tilhørte Grete og Peter Sørensen; areal ca. 6 tdr. land.

Lidt om Skuderløse itiden efter 1805

Den fjerde tilhørte Stine og Lars Rasmussen; areal ca. 6 tdr. land; dette areal er senere lagt under en naboejendom.

Indelukket

- Nr. 1 tilhørte Karen Marie og Peter Larsen; areal 13 tdr. land.
 Nr. 2 tilhørte Marie og Povl Hansen; areal: 5 tdr. land og eng.
 Nr. 3 tilhørte Sofie og Anders Mortensen; areal: 13 tdr. land. land.
 Nr. 4 tilhørte Krestine og H. P. Petersen; areal: 13 tdr. land.
 Nr. 5 tilhørte Marie og Lars Frederiksen; areal: 6½ tdr. land.
 Nr. 6 tilhørte Kresten Mortensen og hustru; areal: 6½ td. land.
 Nr. 7 tilhørte Peter Petersen og hustru; areal: 6½ td. land.
 Nr. 8 tilhørte Ole Petersen og hustru; areal: 6½ td. land.
 Nr. 9 tilhørte Karen Sofie og Kristian Hansen; areal: 13 tdr. land.
 Nr. 10 tilhørte Peter Andersen og hustru; areal: 11 tdr. land.
 Nr. 11 tilhørte Peter Akselsen og hustru; areal: 10 tdr. land.
 Nr. 12 tilhørte Jens Petersen og hustru; areal: 14 tdr. land.
 Nr. 13 tilhørte Marie og H. Peter Larsen; areal: 14 tdr. land.
 Nr. 14 tilhørte Marie og Hans Chr. Hansen; areal: 14 tdr. land.
 Nr. 15 tilhørte Lars Petersen og hustru; areal: 14 tdr. land.

Desuden er tre dengang ubebyggede parceller senere tilkøbt og lagt under følgende ejendomme:

- Nr. 14 købte 14 tdr. land og har nu 28 tdr. land.
 Nr. 15 købte 14 tdr. land og har nu 28 tdr. land, men

Vilb. Hansen

denne parcel er senere igen købt og lagt under Hammersgård i Bråby.

Til nr. 12 er senere købt 6 tdr. land, så den nu er på 20 tdr. land.

Indelukket hørte oprindeligt til gårdene, der havde hver 14 tdr. land. Hele dette område lå hen i græs, og en del var sumpet, og de lodder, der førte ned til Susåen havde en del enge, der om vinteren tit lå under vand, men om sommeren gav meget hø; alt var indgærdet af flettet risgærde og blev kun brugt til græsning for heste og får, som jo gik løse, og når hestene skulle bruges til arbejdsbrug, var det ikke altid lige let at få dem fanget, så det kunne godt blive noget op på formiddagen, inden karlene nåede hjem med dem, og som regel blev de redet ned ned igen til aften; men det var den gang noget mere end en 8-timers dag.

Omkring 1840 og 1850 blev enkelte af disse lodder solgt fra gårdene og bebygget; men først i 1860—70 tog udstykningen fart. Disse smålodder kunne naturligvis ikke alene give føden til en familie, og derfor havde alle de mandlige en eller anden beskæftigelse uden for hjemmet. Bl. a. kørte flere af dem med deres heste og vogne tørv fra Glasmosen op til værket. Det kaldte man at køre „Glastørv“. Dette arbejde kunne godt tage en 3—4 måneder og gav en ret god fortjeneste. Da andelsmejeriet begyndte, var der flere, der havde en god fortjeneste ved at køre mælk (mælkekusk), og enkelte andre tjente noget ved at køre fragt for brugsforeningen og andre virksomheder og for private til og fra Næstved.

I det hele taget var disse nybyggere energiske folk, der hurtigt skabte respekt om sig ved driften af deres ejendomme; de afvandede de sure jorder ved grøftning og dræning og

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

mergling, ligesom de hurtigt fik et stort husdyrhold i gang, og især var de mestre i hønsehold, ja, flere havde op til 200 høns, som, efter den tids forhold, var helt imponerende; men kornet var billigt, og man så da straks en fordel ved at omsætte det i ægproduktion. En enkelt ejendom havde sidst i halvfemserne 500 høns.

Når mændene passede deres kørsel af tørv og mælk samt deres mark, måtte konerne passe husdyrene; børnene deltog også tidligt i arbejdet.

De nederste lodder i Indelukket blev i gamle dage kaldt Hestehaven (Hestehaugen).

Husrækken.

Det var jord, der ved udskiftningen af gårdene blev direkte udlagt til huslodder og blev derefter i daglig tale kaldet lodderne. Der blev tillagt hver lod $4\frac{1}{2}$ tdr. land og 2 tdr. eng.

- Nr. 1, begyndende fra Stoksbjergvejen, tilhørte Stine og Ole Nielsen.
- Nr. 2 tilhørte Karen og Hans Pommergaard Hansen.
- Nr. 3 tilhørte Karl Petersen og hustru.
- Nr. 4 tilhørte Jørgen Nielsen og hustru; Jørgen var tillige vejmand.
- Nr. 5 tilhørte Kristian Nielsen og hustru.
- Nr. 6 tilhørte Sofie og Jens Andersen.
- Nr. 7 tilhørte Anders Rasmussen.
- Nr. 8 tilhørte Lars Nielsen og hustru; Lars var tillige stenhugger.
- Nr. 9 tilhørte Marie og Niels Knudsen.
- Nr. 10 tilhørte Ole Hansen og hustru.

Vilb. Hansen

Nr. 11 tilhørte Jens Nielsen og hustru; Jens Nielsen havde i flere år et bierhverv ved indsamling af æg.

Disse små jordlodder kunne naturligvis heller ikke give deres ejere en indtægt, som de kunne leve af, hvorfor mændene måtte tage andet arbejde, bl. a. på moserne ved tørvegravning og tørvekørsel; især på Glasmosen; 3 a 4 var gerne sammen om en mælkerute, og nogle arbejdede på gårdene, og det var især i høstens tid. Andre havde om vinteren arbejde i skoven. Pasning af husdyrene var jo så overladt til konerne og børnene, og flere af konerne tjente noget ved indendørs arbejde på gårdene, og naturligvis måtte børnene, så snart de var konfirmerede, også ud at tjene.

BEBOERNE I SKUDERLØSE

tiden fra ca. 1895 til ca. 1920

(Husene)

Nr. 1. Først byen — vestfra.

Tæt ved Gl. Vestergård boede Grete og Jens Rasmussen. Jens Rasmussen var husmand på Mellemskiftegård, men arbejdede om sommeren på tørvemosen. Grete havde meget arbejde som kogekone.

Nr. 2. Syd for Vestergård.

Her boede Stine og Niels Rasmussen. Niels Rasmussen arbejdede om sommeren i mosen, om vinteren i skovene og ellers på gårdene. Stine var om sommeren med på mosen og arbejdede også ved forskelligt på gårdene.

Lidt om Skuderløse itiden efter 1805

Nr. 3. Øst for Vestergård.

Her boede Lars Jørgensen. Lars Jørgensen arbejdede på gårdene ved forskelligt og om sommeren på mosen.

Nr. 4. Bageriet, der dengang ejedes af bagemester Hans Christensen.

Nr. 5 Tæt op til bageriet, øst for.

Der boede Kirsten og Peter Larsen. Peter Larsen arbejdede formodentlig også på gårdene og tørvemosen. Huset er senere nedrevet og grunden købt af bageriet.

Nr. 6. Et langt hus, hvor der boede to familier.

I vestre ende boede Marie og Niels Sørensen. Niels Sørensen var væver, og Marie gik omkring i byen og solgte kringler og andet småbrød.

I østre ende af huset boede Sofie og Kristian Andersen. Kristian Andersen var husmand på Lunggård og arbejdede om sommeren på tørvemosen.

Nr. 7. I samme række, men ikke sammenbygget med det andet.

Her boede Hans Albrehtsen, som om sommeren også arbejdede på mosen og ellers på gårdene den øvrige tid af året.

Nr. 8. I samme række, men med vej imellem.

Her boede Sofie og Niels Petersen. Niels Petersen var husmand på Svalebæksgård og var på mosen om sommeren. Sofie var syerske. De holdt diamantbryllup den 31. maj 1921. Der var meget stor tilslutning til festen fra beboernes side i byen,

Vilb. Hansen

som afholdt udgifterne. Festen holdtes i Bystævne (forsamlingshuset, og de gamle holdt ud til over midnat og blev kørt hjem i ponyvogn, trukket af byens unge.

Nr. 9. Overfor, men op til sognevejen.

Her boede Anne Margrethe og Søren Jørgensen. Søren Jørgensen var også på mosen om sommeren og arbejdede så ellers på forskellige ejendomme. Margrethe arbejdede en del som kogekone.

Nr. 10. Nu følger man nordsiden af vejen, og den første ejendom er brugsforeningen, der opførtes 1884 (den første del), der er senere tilbygget 2 a 3 gange, og nu forestår der igen en udvidelse (1962). Brugsforeningens start skete 1877 i snedker Johansens hus.

Nr. 11. Det nærmeste hus ved brugsforeningen var og er missionshuset, der blev bygget 1896; men det er senere blevet udvidet et par gange.

Nr. 12. Nærmest ved boede Stine og Hans Petersen. Hans Petersen var fast husmand på Nørregård og om sommeren på mosen. Stine syede forskelligt, bl. a. kludesko og hjalp til med forskelligt på gårdene.

Nr. 13. Nærmest ved Nørregård på den østlige side lige op til vejen boede Maren og Peter Kristensen. Peter Kristensen var fast husmand på Højagergård og arbejdede også på mosen om sommeren. De havde to køer, der om sommeren græssede på en eng, og disse køer passede Maren og hjalp til på mosen.

Lidt om Skuderløse itiden efter 1805

Maren og Peter købte senere en lille landejendom i husrækken, tilhørende Karl Petersen.

Nr. 14. Derefter boede Marie og Jens Andersen. Jens Andersen var træskomand og havde oparbejdet en stor virksomhed i det fag; han havde til tider tre svende og en lærling. Desuden havde han savskæreri, hvor træet til træskoene oparbejdedes, ligesom der blev savet meget træ ud til brændsel for byens beboere.

Nr. 15. I huset nærmest ved boede Sofie og Hans Larsen. Hans Larsen var hjulmand og tømrer og havde en stor virksomhed. De købte senere en landejendom i Herlufmagle. Huset er nu nedrevet og et nyt opført.

Nr. 16. Vi går nu til den sydlige del af byen og begynder ved smedien, der lå tæt op til gadekæret. Den ejedes af smed Jens Olsen.

Nr. 17. Tæt ved smedien boede Sofie og Hans Olsen. Hans Olsen arbejdede en del som husmand på Højagergård og ellers på forskellige gårde og om sommeren på mosen. Sofie arbejdede meget ved det huslige på gårdene.

Nr. 18. Nærmest ved boede Marie og Lars Andersen. Lars Andersen var fast husmand på Kærgård, men arbejdede om sommeren på mosen.

Nr. 19. I samme række boede Marie og Jacob Nielsen. Jacob Nielsen arbejdede i skovene, dels i Broksø og dels i Dyrehaven, med træfældning og plantning o. l. Desuden var Jacob

Vilb. Hansen

Nielsen i flere år fast opkræver af skat o. l. for Teestrup kommune. De ejede et par køer, der om sommeren græssede på en eng, og disse passede Marie. Jacob Nielsen arbejdede også om sommeren på mosen.

Nr. 20. I samme rækkefølge boede Mine og Chr. Madsen. Chr. Madsen var skomagermester og havde stor søgning. Han blev den første vært i forsamlingshuset. I deres hjem var der hvert år fastelavnsgilde; de havde en ret stor stue til det brug. Først i to nætter for husmændene og familier, og derefter i to nætter for de unge.

Nr. 21. I huset lige op ad skomagerens boede Ane og Anders Larsen, i daglig tale kaldet Anders Dragon. Anders var fast husmand på Kildemarksgård og arbejdede om sommeren på mosen.

Nr. 22. Syd for vejen, der går til mosen, lidt tilbagetrukket, boede Stine og Jacob Andersen. Jacob Andersen arbejdede på gårdene og om sommeren på mosen.

Nr. 23. Nærmest ved, tæt op til skolens udhus, boede Ane og Lars Nielsen. Lars Nielsen var tømrer (hustømrer); de ejede en eng med græsning til et par køer.

Nr. 24. Derefter tilbage til midten af byen, med udgangspunkt fra Sofie og Niels Pedersens hus. Der lå et langt hus, det tidligere stuehus til Højagergård fra den gang, gården lå i byen. Den blev flyttet ud på lodden 1872. Der boede Marie og Peter Kristensen. Peter Kristensen var murer og musiker (spillemand) ved fastelavnsgilder o. l. og havde elever i

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

violin. Marie var syerske i børnetøj og gik til hånde i hovedbygningen på Broksø hos fru Post ved de store gilder.

Nr. 25. I huset nærmest ved murerens boede Karen Marie og Rasmus Petersen. Op til huset var der et lille byvænge, vel nok en tidligere gårdsplads og stakkeplads. Til en til huset hørende eng havde de græsning til et par køer; dem passede Karen Marie, og desuden passede hun en del ungdreuer om sommeren for en gård. Ras Petersen arbejdede på gårdene og om sommeren på mosen.

Nr. 26. Lige overfor på den anden side af vejen boede en enke, der hed Kirsten.

Nr. 27. I huset nærmest ved på samme side af vejen boede Marie og Rasmus Andersen; Rasmus Andersen var fast husmand på en gård.

Nr. 28. I huset tæt op til boede Grete og Ole Hansen. Ole arbejdede en del på Kildemarksgård og på mosen. Grete havde fransk vask og strygning.

Nr. 29. Hvor nu forsamlingshuset ligger, lå et meget langt hus, beboet af tre familier, bl. a. slagter Jens Peter Jensen, og to arbejderfamilier. Huset brændte et par dage før jul 1909, og året efter opførtes „Bystævne“ på brandtomten.

Nr. 30. I huset i en sidebygning til det hus boede en enke, der hed Maren; hendes afdøde mand hed Lars Jensen. De havde en søn, der som ung rejste til Amerika.

Vilb. Hansen

Nr. 31. I huset tæt op til boede Stine og Anders Jørgensen. Anders var fast husmand på Tuemosegård hos landstingsmand og gdr. Chr. Nielsen. Anders var en meget betroet mand der på gården, og det samme kunne siges om hans kone, der deltog meget i det huslige på gården.

Nr. 32. I huset tæt op til Nørregård boede skomager Lindenskov og hans kone Marie. Lindenskov var en meget energisk og dygtig skomager, der havde en stor kundekreds; han havde svend og lærling på værkstedet. Lindenskov lever endnu den 20. februar 1962, lidt over 93 år gammel.

Nr. 33. I huset lige overfor på den anden side af vejen op til skolens legeplads boede Ellen og Jørgen Kristoffersen. Jørgen arbejdede i egnens skove og som dræningsmand. Han købte senere en ejendom i Enghaven.

Nr. 34. I huset lige op ad skomagerens hus boede Ane og Søren Larsen.

Nr. 35. I huset tæt op ad Søren Larsens boede husmand Povl Mathiesen og hans hustru Karen. Huset er senere nedrevet.

Nr. 36. I huset tæt ved boede Sofie og Kresten Andersen. Kresten arbejdede også på gårdene og mosen. Huset består endnu, men er meget gammelt og ejes af husmand Johan Jensen og hans kone, Marie. Johan er over 90 år og Marie sidst i firserne. De var flittige mennesker. Johan arbejdede som ung i skovene og moserne, senere som ældre på gårdene. Marie var i flere år malkekone på Østergård.

Lidt om Skuderløse i tiden efter 1805

Nr. 37. I huset tæt ved lå et andet gammelt hus. Der boede Ane og Hans Hansen. Hans Hansen var som ung væver og blev i daglig tale kaldet „Væver Hans“. Senere arbejdede Hans forskellige steder. Så sent som omkring 1908 og 1910 var der lergulv i deres stuer.

Nr. 38. I huset få meter derfra lå et andet ældre hus. Der boede Marie og Kresten Jensen. Huset var et tidligere stuehus til en gård. Kresten var skovarbejder, ligesom han også arbejdede på mosen.

Af ovennævnte 38 huse har endnu 20 stråtage og 8 er nedrevet.

Uden for byens område lå en del huse, og følgende kan anføres:

Tæt op til Broksøvejen og vejen, der fører ned i Lungen, lå et hus, der tilhørte tækkemand Jens Simonsen. Huset er senere solgt til Broksø.

Jens Simonsen var med i krigen i 1864 og var en tid i fangenskab i en by, der hedder Pösen.

I Enghaven lå to huse, det ene tilhørende træskomand Jens Larsen, og det andet tilhørte husmand Peter Hansen og hans kone, Hanne.

I Indelukket, tæt ved banen, lå et hus tilhørende Trine og Peter Mortensen, og tæt op til sognevejen et hus tilhørende Niels Nielsen og hustru.

Ved Bråbyvejen, på Konradsfeldts jord, lå to huse, der vistnok tilhørte Konradsfeldt. I det ene boede Peter Hansen, og i det andet skrædder Nielsen. Begge disse huse er senere nedrevet.

Vilb. Hansen

Ved vejen fra Skuderløse til Bråby op til Mellemskiftet lå et hus med gartneri tilhørende gartner Dambo, ikke langt derfra et andet hus tilhørende en maler; huset er senere nedrevet.

Tæt op til Tvinggårds mark mod vest et hus tilhørende Sofie og Anders Petersen. Og endnu et hus i nederste del af Indelukket, lige op ad vejen, tilhørende Lars Bentsen og hustru.

Alle husmændene i Skuderløse skar tørv til brændsel i moserne, der hørte til gårdene. Mændene skar tørvene, og konerne kørte dem ud på trillebør og lagde dem ud til tørring på mosen.

Det var ofte en streng dag for en kvinde at trille de mange tørv ud og lægge dem til rette på engen. Tørvene var jo så til brændsel både til gården og manden, der skar dem. Når tørvene havde ligget til tørre en tid, blev de stablet op i røjler til eftertørring.

Foruden at skære gårdens tørv samt deres egne, gik husmændene også til tørveskæring på Broksø og glasværkets moser. På Broksø blev foruden de tørv, gården selv brugte, en meget stor del solgt til andre egne. Tørven, der forarbejdedes på glasværkets mose, blev den gang brugt til værkets drift. Det var således en lang tid, at husmændene fra Skuderløse var på mosen, ca. 4 måneder, men det var en tid, de så hen til med glæde, for det betaltes bedre end andet arbejde, og så kunne de, efter afslutningen af tørvesæsonen, få afbetalt den gæld, de tit måtte stifte i den øvrige del af året, hvor daglønnen for landbrugsarbejde var meget lav.

Det var især, når de arbejdede på Broksøs og glasværkets moser, en meget lang dag, de havde for sig, når de om mor-

Lidt om Skuderløse itiden efter 1805

genen til fods vandrede afsted; det var jo akkordarbejde, så det gjaldt om at nå så stor en fortjeneste som muligt.

Jeg har set dem gå forbi mit fødehjem om morgenen ved 5-tiden, og jeg har kendt flere særlig energiske, der meget tit præsterede at påbegynde arbejdet på mosen ved 4-tiden om morgenen og fortsætte til 8-tiden om aftenen. Og konerne måtte med på moserne, både på Broksø og glasmosen; men de kom jo noget senere om morgenen, da de jo havde meget at gøre med tilberedningen af maden, og flere havde køer, der skulle trækkes ud på græsgangen.

Efterskrift:

Desuden var der i Skuderløse en vindmølle (en stor mølle, hvor der udelukkende formaledes korn til foderbrug).

Møllen ejedes af møller Andreas Brun, der havde været med i krigen i 1864.